

Sprekend Humanisme

Uitwerking van del 1 van het interview met:

Jaap van Praag (1911-1981)

De dato	: 1975
Lokatie	: Onbekend
Onderwerp(en)	: 3 thema's centraal <ol style="list-style-type: none"> 1. Geestelijke weerbaarheid 2. Je hebt het leven niet in je zak 3. Het leven de moeite waard maken
Duur interview	: Verwerkt tot 4 radioprogramma's, totale duur 1 uur, 55 minuten, 44 seconden . Dit deel 1: 29:18 min./sec.
Naam en functie interviewer(s)	: Casper Vogel
Kader/context	: Radioprogramma
Datum uitwerking/door wie	: Augustus 2013 door M.N. Westbroek
Bijgewerkt	: September 2014: P.J.S. Baken
Niveau van uitwerking	: Indicatief (tijd, onderwerp en kernzin(nen)).
Drager	: Gedigitaliseerde opname van een geluidscassetteband. Opgeslagen op een externe hard disk als WAV bestand WAV-063 A. (deel 2 op WAV-063 B; delen 3 en 4 op WAV-062 A en B).

Respondent:

Prof. Dr. J.P. (Jaap) van Praag (1911-1981) was mede-oprichter en inspirator van het Humanistisch Verbond, 14 jaar hoogleraar Humanistiek in Leiden, schrijver van het standaardwerk Grondslagen van Humanisme, en 20 jaar lid Gedeputeerde Staten Zuid-Holland.

Hij had Joodse ouders. Er was wel een Joodse sfeer in het ouderlijk huis, maar geen geloof. Op lagere school was hij teruggetrokken. Op de middelbare school was hij zelfbewust, idealistisch, en bleek zijn vermogen mensen samen te brengen en te inspireren. Vanaf 18e jaar werd hij lid van de SDAP. In 1937 rondde hij zijn studie Nederlands af. Hij was Voorzitter van de Studenten Vredesactie, de Jongeren Vredesactie, en pamfletenschrijver voor de Actiegroep mobilisatie voor de Vrede. Tot het uitbreken van de Tweede Wereldoorlog was hij redactiesecretaris van het tijdschrift Fundament. Leservaring deed hij op bij de Centrale Arbeiders Kaderschool van de SDAP. Hij was betrokken bij het Instituut voor Arbeidersontwikkeling.

Vanaf 1938 was hij leraar Nederlands op het Lyceum in Dordrecht. Voor en na de oorlog was hij geliefd leraar aan het Dordts gymnasium.

In 1943 werd hij opgepakt in verband met onderbrenging van Joodse kinderen, en kwam hij vrij na 6 weken. Daarna is hij ondergedoken. Getrouwd is hij met Martje Hoff; ze kregen 4 kinderen.

Na een studie Letteren en Wijsbegeerte, waarvoor hij (cum laude) slaagde, ging hij aan de slag als leraar Nederlands. Hij was lid, waaronder een tijdje voorzitter, van de Jongeren Vredes Actie (JVA), waar hij mensen leerde kennen met wie hij na de oorlog het Humanistisch Verbond oprichtte.

Van Praag trouwde in 1936 met Martje Harmke Hoff. Uit hun huwelijk werden vier kinderen geboren.

Vanaf 1938 was hij leraar Nederlands op het Lyceum in Dordrecht. Voor en na de oorlog was hij geliefd leraar aan het Dordts gymnasium.

In 1941 schreef hij zijn dissertatie over Henriëtte Roland Holst. De promotie vond pas plaats in 1946, want in de oorlogsjaren was hij tussen 1943 en 1945 ondergedoken. In 1943 werd hij opgepakt in verband met onderbrenging van Joodse kinderen, en kwam hij door hulp van mede JVA-er Daan D'Angremond vrij. Daarna is hij ondergedoken. In zijn onderduiktijd schreef Van Praag het boek *Modern humanisme: een renaissance?* De daarin verwoorde levensovertuiging vormde de basis voor het in februari 1946 opgerichte Humanistisch Verbond.

(Bron: Wikipedia:)

Humanistisch Verbond

In 1945 kon hij zijn leraarschap in Dordrecht hervatten. Aan het eind van dat jaar richtte hij samen met onder andere Garnt Stuiveling en Jan Brandt Corstius het Humanistisch Verbond op. Samen met Brandt Corstius, Stuiveling en Henk Bongers was Van Praag de dragende kracht van het Humanistisch Verbond. Op 17 februari 1946 vond de oprichtingsvergadering van het Humanistisch Verbond plaats. De eerste voorzitter werd Prof. Dr. H. R. Hoetink aangezien het Humanistisch Verbond liever een hoogleraar wilde als voorzitter, maar na acht maanden werd Van Praag eerste voorzitter. Hij bleef dat tot 1969.

PvdA

Op 24 juni 1946 werd Van Praag –toen al voorzitter van de afdeling Dordrecht van de PvdA– gekozen tot Statenlid in Zuid-Holland. In 1951 volgde het fractievoorzitterschap. Van Praag stopte in 1954 met zijn werkzaamheden als leraar toen hij tot gedeputeerde van Zuid-Holland werd gekozen. Als gedeputeerde had Van Praag vooral portefeuilles op het gebied van cultureel en sociaal-maatschappelijk beleid. Van Praag was tot 1974 gedeputeerde.

International Humanist and Ethical Union

Van Praag had een grote rol in het oprichten van de International Humanist and Ethical Union (IHEU). In 1952 hield hij de openingsrede in Amsterdam en hij was van 1952 tot 1975 voorzitter.

In 1964 stond Van Praag aan de wieg van het Humanistisch Opleidings Instituut, wat later de Universiteit voor Humanistiek werd. Hij werd in 1964 benoemd tot bijzonder hoogleraar in de humanistiek en de antropologie van het humanisme aan de Universiteit Leiden.

Op 17 mei 1969 nam Van Praag afscheid als voorzitter van het Humanistisch Verbond, een functie die hij 22 jaar heeft vervuld. In 1978 bracht een commissie onder voorzitterschap van Van Praag een belangrijk rapport uit, genaamd Immateriële hulpverlening aan oorlogsgetroffenen.

Jaap van Praag stierf op 12 april 1981 op 69-jarige leeftijd na een kort ziekbed in het Sint Antoniusziekenhuis te Utrecht. Hij liet zijn vrouw en drie kinderen achter.

Lees meer op de website van het Humanistisch Verbond over [Jaap van Praag](#) en op [Wikipedia](#).

Het interview wordt soms onderbroken door muziek (*Der Tod und das Mädchen* van Franz Schubert) en door samenvattingen door de interviewer. Alle uitgewerkte stukjes sluiten dus qua tijd niet naadloos op elkaar aan. Deel 1: "Dat was duidelijk: ik werd de dirigent".

Teller: minuut/sec	Index/onderwerp:	Opmerkingen:
00:07-01:04	Muziek, dirigent van kamerorkestje van 9	
01:53-05:02	Thuis, gevoel voor (seculier) ritueel, gezinstradities gebaseerd op godsdienstig Jodendom (Sjabbat en Feestdagen). Moeder uit slagersfamilie uit Weesp, was fröbelonderwijzeres; Vader was gymnastiekleraar op het Vosiusgymnasium	Moeder was de sturende kracht in gezin. Sfeer volgens interviewer: rein leven traditie, socialistisch met zachtzinnig anarchistische trekjes. Jaap herinnert zich sinasappelen als iets heel bijzonders.
05:03-06:14	Multatuli werd rond zijn 12 ^e voorgelezen door zijn vader: <i>Geschiedenis van Saidja en Adinda</i> . Na een tijd de <i>Max Havelaar</i> geheel gelezen, en met 15 jaar had hij alle werken van Multatuli gelezen	Opmerking Jaap van Praag terzijde: Kan niet goed tegen zeer aangrijpende dingen
06:15-07:00	Zijn hele denken werd beheerst door Multatuli; hij was een fervent atheïst en had bewondering voor stijl.	
07:01-08:41	Gesprekken op school, clubje bestaand uit Frans (de ingenieur), Martje Hoff, Hellen en Jaap	Manier waarop meisjes en jongens in de klas moesten zitten
08:42-09:40	Hellen was remonstrants, Martje was van de Vrije Gemeente. Jaap is wel eens mee geweest naar de dienst van dominee Van Wijngaarde van de Vrije Gemeente	Jaap beschouwelijk van aard, Martje fel.
09:41-10:23	Debatten tussen lessen -schriftelijk voortgezet- vooral over levensbeschouwelijke onderwerpen.	

10:24-11:38	Verhandelingen rond 14-15 jaar, in zeildoeken boekjes; dat was een geweldige oefening voor het in elkaar zetten van gedachten. Ze waren dogmatisch en atheïstisch.	
11:39-12:30	Na Multatuli, boeken van Schweitzer, over Lao Tse, Thomas a Kempis, en Van Wijngaarde gelezen.	
12:31-12:56	Schweitzer, 2 ^e bron van inspiratie naast Multatuli	Schweitzer's <i>Eerbied voor het leven</i> maakte grote indruk
13:24-16:01	In 4 ^e klas was Jaap geen lid van de schoolvereniging, maar werd gevraagd voorzitter te worden. Op leerlingenvergadering werd hij gekozen, hield een redevoering en was ruim een jaar voorzitter.	
13:40-13:54	Lid Maatschappij van Nederlandse Letterkunde, maar hij is nooit naar vergaderingen geweest.	
16:02-16:55	Hij speelde graag toneel, ook in zijn studententijd, en als leraar was hij regisseur toneel .	
16:56-17:13	Onderafdeling UDI: Uitspanning door inspanning	
17:47-19:08	Zelfbeeld: hij wilde minstens minister worden. Heeft functies niet geambieerd, en is altijd voor functies gevraagd. Alleen voor het leraarschap heeft hij gesolliciteerd.	
19:11-19:50	Niet systematisch iets nastreven; iets moest gebeuren in de wereld, en dat moest ik maar doen, maar over hoe heb ik me geen zorgen gemaakt.	
19:51-21:27	Soort levensplan: studeren, leraar, politiek, wetenschappelijk werk. Behoefte aan ministerschap en internationale rol is verdwenen. Vermogen tot en behoefte aan leidinggeven.	
21:51-25:46	Brave Hendrik; anekdotes over straf, en van de leraar tekenen door ironisch kijken als luistert, en van leraar boekhouden die hij ongelijk had gegeven.	

25:47-27:15	Als hij gelijk heeft, dan is dat toch zo. Dat schijnt irritant te zijn voor anderen, de vanzelfsprekendheid. Dat is niet superieur bedoeld.	
27:16-27:59	Attitude: niet overvragen, bescheiden opstellen, maar geen duimbreed afwijken.	